



vlaams
nederlands
huis

“Kunst op tv is levensnoodzakelijk”

Het debat over het *of* en *hoe* van kunst en cultuur op de openbare omroep zal de komende maanden ongetwijfeld weer volop op gang komen. Op 1 januari 2007 ging namelijk de nieuwe beheersovereenkomst in tussen de VRT en de Vlaamse overheid voor de periode 2007-2011. Voorafgaand aan het opstellen en ondertekenen van die beheersovereenkomst weerklonk onder meer vanuit de culturele sector de roep om meer kunst en cultuur op de openbare omroep steeds luider. De VRT bleef niet doof en ontwikkelde als antwoord een *driesporenbeleid* om meer aandacht te besteden aan kunst en cultuur. In de beheersovereenkomst luidt het dat de openbare omroep dit beleid ontwikkelde om onder meer zijn culturele opdracht op de meest volledige manier te realiseren. De VRT drukt in de overeenkomst ook de intentie uit “om zo snel mogelijk een digitaal televisiekanaal Cultuur te creëren onder een nog nader te bepalen cultuurmerk.”

Dat klinkt allemaal veelbelovend, maar het blijft toekomstmuziek, en voorlopig is het aanbod van kunstprogramma's op onze openbare omroep niet bepaald groot te noemen. Bij de Noorderburen weerklinkt dezelfde diepe zucht als het gaat over kunst op de publieke omroep: zowel de Nederlandse als Vlaamse overheden beschouwen het tonen van kunst en cultuur als een van de kerntaken van de openbare omroep, maar er bestaat buiten én binnen de studio's al jaren ontevredenheid over de zogenaamde cultuurprogramma's.

deBuren besloot de culturele programmamakers zélf te vragen hoe zij de toekomst van de openbare omroep zien op het vlak van kunst en cultuur. 's Namiddags werd tijdens een besloten bijeenkomst de culturele programmering van morgen besproken. Tijdens een publiek debat 's avonds werden vertegenwoordigers van het bestuur van de Nederlandse en Vlaamse publieke omroepen met de resultaten geconfronteerd. Het werd een gesprek waarbij harde kritiek werd geleverd op de culturele programmering (of het gebrek daaraan) van de openbare omroepen, maar waarbij niettemin hoop voor de toekomst werd uitgedrukt. Moderatoren waren Kurt Van Eeghem (Radio 1 'Het Salon', Canvas 'Plankenkoorts' en publicist) en Bas Heijne (publicist en columnist *NRC Handelsblad*); panelleden waren Guy Peeters (voorzitter Raad van Bestuur VRT), Jos Stassen (fractievoorzitter Groen! in het Vlaams Parlement) en Lennart van der Meulen (Netmanager Nederland 2).

Blote madammen

Kurt Van Eeghem opende op zijn hoogsteigen spitante wijze het debat met een overzicht van de programmering van kunst en cultuur op de VRT tijdens het

afgelopen decennium. Een gekleurd verhaal, voegde hij er vooraf nadrukkelijk aan toe, “dat natuurlijk beperkt blijft tot de VRT, want veel moeten we op het vlak van kunst niet verwachten van Vilvoorde.”

“Tien jaar geleden waren er op de VRT - toen nog BRT - heel wat kunstprogramma's, zowel op radio als televisie. Maar de openbare omroep kreeg problemen, want *de VTM* was al aan de slag en de VRT zag zijn marktaandeel annoemelijk dalen, tenminste voor televisie”, aldus van Eeghem, die het woord *marktaandeel* uitspreekt alsof het naar azijn smaakt.

“Men had het moeilijk met die dalende kijkcijfers, en er moest iets gaan gebeuren. En ziedaar: de overheid maakte een beheersovereenkomst met een NV naar publiek recht – het overheidsbedrijf werd afgeschaft en men liet een manager komen. *Een manager!*”, roept Van Eeghem sarcastisch uit.

“De managers kwamen, en het leek te werken. De beheersovereenkomst, die kwantitatief en helaas niet kwalitatief was, vroeg aan de VRT om zoveel mogelijk mensen te laten kijken naar bijvoorbeeld nieuws en duiding, en dat kon door een blote madam *voor* het nieuws en een blote madam *na* het nieuws te tonen.”

De kwantitatieve norm werd ook gehaald door kunstuitzendingen te schrappen. Elke *restyling* was een nivellering naar beneden en nooit naar boven. Er kwam steeds minder kunst op radio en tv. Kunst werd een scheldwoord, net zoals ‘intellectueel’ dat was. Het marktaandeel van de openbare omroep steeg, maar kunstprogramma's waren intussen wel verdwenen.

“De laatste jaren”, merkt Van Eeghem op, “is er een soort megalomanie opgetreden in de leiding van ons huis. Er ontstond een heus waterhoofd van een ongelooflijk aantal managers die het geld langs vensters en deuren naar buiten gooiden in een huis waarin er nog steeds geen kunst was.”

Resultaat: een publieke omroep die geen of nauwelijks kunstprogramma's die naam waardig heeft. De VRT heeft jarenlang boven zijn stand geleefd en wordt nu geconfronteerd met besparingen, waarbij kunstzender Klara de portemonnee het meest moet dichthouden.

“En toch, en toch”, zegt Van Eeghem, “is mijn verhaal positief. Jawel! In de gedachten van de mensen is er wél iets gebeurd: kunst mag weer. Er is de wil bij veel mensen op de VRT om weer kunst op televisie te brengen. Er zijn plannen, en dat moeten we toejuichen. De openbare omroep verkeert in een crisis, maar het is mijn overtuiging dat crisissen uitdagingen zijn.”

De kijkersvraag!

Na het betoog van Van Eeghem was het de beurt aan Bas Heijne om een overzicht te geven van het kunst-en cultuuraanbod op de Nederlandse publieke omroep.

“Mijn verhaal is net zo positief als dat van Kurt”, lacht Heijne, “maar ik wil er iets meer een cultureel drama van maken. Voor mij staat de vraag *‘waarom lukt het toch nooit*

met kunst op televisie' centraal. Mensen willen het wel, maar toch gaat het telkens weer mis."

Terugkijkend naar het laatste decennium is er volgens Heijne iets fundamenteels verschoven: kunst en cultuur waren vroeger veel meer een dominante factor.

"De televisie bood toen haast deemoedig een opening aan kunst. Het was iets waarvoor je ging neerzitten. Maar op een gegeven moment heeft de televisie ontdekt dat ze machtiger was dan de kunst - dat ze onderdeel was van de massacultuur. De deemoedigheid van de televisie verdween: *ja, kunst moet, maar waarom ook al weer?"*

Heijne ziet nog een restant van die oude verheffingsgedachte – men blijft vinden dat kunst noodzakelijk is, maar vervolgens maakt men wél programma's die nadrukkelijk laagdrempelig zijn.

"Weet u waaraan u een slecht kunstprogramma kan herkennen? Aan een presentatrice die bij elke naam die ze uitspreekt op een papiertje moet kijken, én aan de kijkersvraag. Bij elk kunstprogramma krijg je hetzelfde misverstand: er worden laagdrempelige mensen ingeschakeld om een groot publiek te krijgen – u kent dat wel, beroemdheden die komen vertellen over hun favoriete boek."

Wil je kunst laten aanspreken, dan moet je er volgens Bas Heijne net géén entertainment van maken. De 'lage' tv-cultuur kan heel goed samengaan met kunst, maar zodra je het wezenlijke eraf haalt, is het gedoemd om te mislukken.

Schone lei

Na deze *positieve* verhalen stelde Kurt Van Eeghem aan de drie panelleden de vraag of kunst eigenlijk wel nodig is op televisie, en waarom het zo vaak misgaat met programma's die cultuur en vooral kunst aan bod willen laten komen?

Kunst is volgens Lennart van der Meulen absoluut nodig, en een publieke omroep draagt op dat vlak een verantwoordelijkheid. Hij ziet vier rollen weggelegd voor de openbare omroep. Ten eerste registreer je wat er in de cultuurwereld gebeurt. Ten tweede heb je een informatieve functie, en ten derde produceer je ook drama, speelfilms en documentaires. Tot slot maak je ook cultuur met de manier *waarop* je televisie brengt – dat is de lastigste en meest verantwoordelijke taak van de publieke omroep.

Allemaal goed en wel, antwoordt Van Eeghem, maar waarom wordt der zo weinig geproduceerd en zelfs amper gemeld?

"Dat is misschien wel zo, maar toch is kunst en cultuur voor de Raad van Bestuur van de VRT absoluut een prioriteit", aldus Guy Peeters. "De nadruk die we daarop legden heeft zelfs geleid tot het bijna collectieve opstappen van het management van de VRT. We kunnen nu met een schone lei beginnen en werken met een nieuw management dat de programmering van kunst en cultuur wél heel belangrijk vindt."

Over naar de politiek dan. Het toezicht van de mediacommissie op de programmering van kunst op de VRT, richt Van Eeghem zich tot Jos Stassen, is niet altijd even nauwgezet gebeurd. Zijn kunst en cultuur op de openbare omroep voor de politiek nog wel een prioriteit?

“Absoluut”, antwoordt Stassen, “de informatieve en culturele opdracht van de openbare omroep staat voor de politiek buiten kijf en wordt door een zeer brede meerderheid in het parlement gedragen. Bij de nieuwe beheersovereenkomst hebben we erop toegezien dat het cultuurbegrip strenger gedefinieerd wordt en meer de richting van *de kunst* uitgaat. Maar op het moment dat wij mee dat cultuurbegrip gedefinieerd hebben, stopt onze taak. Het is aan de programmamakers om het in de praktijk om te zetten.”

Bas Heijne denkt dat dat nog knap lastig kan worden. “Er is nog steeds geen nieuw elan. Men is plots wakker geworden en vindt dat kunst weer *moet*. Het heeft nog steeds iets van een medicijn – het geloof dat mensen écht behoefte hebben aan kunst is in de Nederlandse politiek nog niet doorgedrongen. Kunst is net zo noodzakelijk als gezondheidszorg en onderwijs – daarom is ook kunst op tv levensnoodzakelijk. Pas als het geloof in kunst werkelijk aanwezig is, kunnen we kunstprogramma’s maken die die naam waardig zijn.”

(Ann De Craemer)